

coryfeeën de 's ochtends in de Doopsgezinde of Remonstrantse gemeente gehouden preek.²⁰ Na de 'pauze' werd een gedeelte uit een actueel boek besproken en vervolgens kwamen maatschappelijke en politieke zaken aan de orde. De naam 'Dokkumer Krans' voor dit gezelschap vinden we behalve in Eekhoffs titel ook op de laatste bladzijde van zijn notitie, waar hij deze kring karakteriseerde 'als het middelpunt van een kring beminnaars der geschied- en zedekundige wetenschappen'.²¹ Op zeker moment is de naam Zondagmiddag (lees-)gezelschap veranderd in die van LUNB (Ledige Uren Nuttig Besteed). Dit moet na het jaar 1823 zijn gebeurd, want de vroegst bekende notulen dragen dat jaartal en hebben als opschrift: 'Notulen van het verhandelde bij de besturende leden van het Leesgezelschap(!) te Dokkum onder de *zinspreuk* (cursivering D.J.): 'Ledige uren nuttig besteed'.

De Haagse predikant Van der Wall beschouwde – zoals wij hiervoor zagen – in 1970 *dit* gezelschap als één van de oorsprongen van de NPB. Ten onrechte. Het mag zo zijn dat in deze meestal uit twaalf leden bestaande kring een liberale geest overheerste; dat in de Bonifatiusstad de burgerlijke elite zo een aanvullende vorming onderging; dat daar de bovenlaag van Dokkum door lectuur en discussie haar horizon verruimde, uit niets blijkt evenwel dat er zo directe invloed is uitgegaan op de vorming van een vereniging als Gewetensvrijheid, laat staan op haar 'opvolger' de NPB. Integendeel zou men bijna zeggen, zoals blijkt uit het onderstaande citaat dat door onze tweede bron – de notulen van LUNB – wordt geleverd. De vergadering der dirigerende leden van het gezelschap werd op 6 maart 1870 gehouden ten huize van de wethouder van Dokkum dr. E.N. van Kleffens. Het in 1865 benoemde lid M.W. Scheltema, predikant bij de Vereenigde Christelijke Gemeente, vroeg daar of er voldoende financiën waren om een aantal brochures aan te schaffen. 'Hij zou wel wenschen dat belangrijke brochures werden aangenomen, uitgesloten theologische en polemische'. Zijn medeleden, waaronder Carpentier Alting, besloten vervolgens de aanschaf per vergadering te bekijken.²²

Over de voor ons zo interessante periode 1860-1870 bevatten deze notulen niets waaruit valt af te leiden dat het leesgezelschap een opmaat kon zijn van instanties als Gewetensvrijheid of NPB: op godsdienst betrekking hebbende zaken kwamen niet of nauwelijks aan de orde. Het is niet onwaarschijnlijk dat sommige Dokkumer predikanten – naast de Evangelische H.J.G. Greebe (1835-1909) waren Scheltema en Carpentier Alting 'dirigerend' lid – dit als een gemis ervoeren. Hier vinden we er waarschijnlijk een oorzaak van dat te Dokkum in het midden van de jaren zestig een regionale kring van moderne predikanten werd opgericht: Onze Krans.

Carpentier Alting komt naar Dokkum

In het jaar 1865 kreeg de Hervormde Gemeente van het landelijke Dokkum in de persoon van Carpentier Alting haar eerste moderne predikant. Zijn onmiddellijke voorgangers P.A.C. Hugenholtz en A.J. Hamerster waren echte Groningers geweest en hadden op de gemeente een vrijzinnig stempel gedrukt. Reeds bij de emeritering van Hugenholtz in 1862 had een viertal gemeentelieden, sprekend namens meer dan tweehonderd andere manslidmaten, gepleit voor de beroeping van een predikant van orthodoxe signatuur. Hugenholtz' collega Hamerster antwoordde hen schriftelijk op 14 juli 1862. In zijn brief identificeerde hij – zij het verhuuld – de adressanten met scheurmakers en stijfkoppen, wie het 'niet om de waarheid, die uit God is, te doen (was), maar om hunne eigene meening, die zij aan ieder zouden willen opdringen'. Aan het slot van zijn brief riep hij op tot eenheid boven geloofsverdeeldheid voordat hij eindigde met de echt evangelische notie: 'De God en Vader van onzen Heer Jezus Christus vervulle u daartoe met zijnen Geest, de geest der waarheid en der oprechte liefde, die niet verbitterd wordt en geen kwaad denkt'.²³ In de vacature Hugenholtz werd toen H.J.G. Greebe benoemd die, zoals gemeld, behoorde tot de Groninger of Evangelische richting. Hij zou in 1868 naar Grouw vertrekken.

Op 25 januari 1864, anderhalf jaar na deze gebeurtenissen, overleed Hamerster plotseling en toen